

Belastingverdrag

Poetin pakt
Nederlandse
'brievenbus' aan

ECONOMIE E6-7

Russische oligarchen gaan coronarekening van Poetin betalen

Grote Russische bedrijven regelen hun fiscale zaken via Nederland. Dit tot onvrede van Poetin, die miljarden ziet wegvloeiën. Oligarchen Igor Kesajev en Michail Fridman kunnen een fiks hogere aanslag verwachten.

Door onze medewerkers **Gidi Pols** en **Jochem van Staalduine**

Igor Kesajev glundert voor het oog van de camera. Het is herfst 2012 en de Russische miljardair moet hard praten om het geroezemoes in zijn Moskouse kantoor te overstemmen. De bezoekers zijn afgekomen op een heuglijk moment: Kesajevs koperkleurige Mercury City Tower is vanaf dat moment de hoogste wolkenkrabber van Europa. Met dit record is zijn droom uit 1991 uitgekomen, vertelt de gebruide sigaretten-distributeur vol trots aan de interviewer. „Ik kan je met zekerheid één ding vertellen: dat ik van geen enkele dag spijt heb.”

In dezelfde zeventig verdiepingen tellende toren kampt Kesajev vandaag de dag met een fikse financiële tegenvaller. Distributiebedrijf Megapolis, met 8,8 miljard euro omzet en ruim 13.000 werknemers de belangrijkste tak van zijn Mercury Group, dreigt zwaar te worden geraakt nu Rusland het belastingverdrag met Nederland opzegt: de geldstroom van zijn sigaretten- en drankimperium loopt via een Nederlands kantoor naar Cyprus. De opzegging van het verdrag is nog niet formeel rond, maar lijkt een kwestie van tijd. Het Russische parlement stemde in mei in, het papierwerk heeft het Nederlandse ministerie van Financiën alleen nog niet bereikt.

Kesajev is een van de slachtoffers van president Vladimir Poetins strijd om Russische kapitaalvlucht via Nederland te stoppen, blijkt uit onderzoek van The Investigative Desk voor NRC. Het journalistieke collectief onderzocht geldstromen van de grootste Russische particuliere bedrijven naar Nederland. Drie ervan, waaronder Megapolis, sluisen grote sommen dividend naar Nederland. Op dit moment betaalt het bedrijf daarover in Rusland 5 procent dividendbelasting. Na opzegging van het belastingverdrag wordt dat drie keer zoveel.

Poetins fiscale campagne

Poetin kondigde zijn fiscale campagne aan in een tv-toespraak op 25 maart 2020, aan het begin van de coronacrisis. Tijdens het equivalent van Ruttes toespraak in het Torentje sprak de Russische president niet alleen over steunmaatregelen, hij vertelde ook hoe hij de kosten van corona wilde dekken: door hogere belasting op dividenden en rentebetalingen. Daarvoor moest Rusland wel een aantal belastingverdragen af, maar dat zou geen probleem zijn. „Als buitenlandse partners onze suggestie niet accepteren, zal Rusland zich unilateraal terugtrekken

Het **International Business Centre** in Moskou, met rechts de **Mercury City Tower** van miljardair Igor Kesajev – vanaf 2012 de hoogste wolkenkrabber in Europa. FOTO ALEXANDER NEMENOV/AFP

Bankier

De tweede oligarch die bij ongewijzigd beleid in Rusland meer belasting moet betalen, is Michail Fridman. Net als Kesajev verdiende hij zijn eerste geld begin jaren negentig. De zakenmagnaat is een van de oorspronkelijke Russische oligarchen: als mede-oprichter van Alfa-Bank, een van Ruslands grootste commerciële banken, was hij één van de zeventien bankiers die halverwege de jaren negentig president Boris Jeltsin aan de macht zouden hebben gehouden.

Tegenwoordig is hij een van de leiders van LetterOne, een in Luxemburg gevestigde investeringsfonds. Liefst twee van zijn in Rusland actieve bedrijven regelen hun fiscale zaken via Nederland. Telecombedrijf Veon, het voormalige Vimpelcom, voorziet 52 miljoen Russische klanten van telecomdiensten (omzet 6,5 miljard euro, 339.716 werknemers). X5 Retail bestiert verschillende supermarktketens (omzet 22 miljard euro, 339.716 werknemers). Van het telecombedrijf bezit LetterOne een meerderheid van de aandelen, van de supermarktketen is het fonds de enige grote aandeelhouder, met 47,9 procent van het stemrecht. Fridman zit in het bestuur van beide.

In Nederland ontving Veon Holdings van 2014 tot en met 2019 voor 2,8 miljard dollar aan dividend. Dat geld is afkomstig van dochterbedrijven uit diverse landen in de voormalige Sovjet-Unie en daarbuiten. Vermoedelijk is een aanzienlijk deel afkomstig uit Rusland: de Russische tak verdient grofweg de helft van de jaarlijkse omzet van het bedrijf en figureert in het jaarverslag als „onze hoeksteen”. Via een Nederlands bedrijf in Bermuda kwam van 2014 tot en met 2020 uiteindelijk 1,4 miljard dollar van Veon terecht bij de aandeelhouders, onder wie meerderheidsaandeelhouder LetterOne.

Veon is in Nederland voornamelijk bekend onder oude naam VimpelCom. Dat bedrijf kwam in het nieuws vanwege de honderden miljoenen die het samen met het Zweedse Telia betaalde aan Oezbeekse presidentsdochter Gulnara Karimova, in ruil voor toegang tot de telecommarkt van haar geboorteland. In 2016 schikte Telia met het Nederlandse Openbaar Ministerie.

Ook supermarkt X5 Retail maakt dividend over naar Nederland. In 2020 ontving de Nederlandse X5 Retail Group nv in één klap een miljard euro aan Russisch dividend. Dankzij de timing hoefde het bedrijf nu nog slechts 57 miljoen euro aan Russische dividendbelasting te betalen.

Megapolis, Veon en X5 Retail reageerden niet op vragen van The Investigative Desk.

Dit is een productie van The Investigative Desk, een onafhankelijk collectief van gespecialiseerde onderzoekers gericht op tabak, defensie, farma, voeding, alcohol en energie.

uit de akkoorden”, zei Poetin.

De gigantische kapitaalvlucht van Russisch geld ergert Poetin al langer. Hij spreekt sinds 2008 over *de-offshorizatsiya* - het streven om Russische roebels niet langer naar belastingparadijzen te laten vloeien, maar in de eigen economie te houden. Tegelijkertijd is het niet geheel onbegrijpelijk dat rijke Russen hun geld graag in verre oorden stallen. Gevalen oligarchen als Michail Chodorkovski bewijzen dat een buitenlandse spaarpot geen kwaad kan. Chodorkovski was de rijkste man van Rusland tot hij zijn oliebedrijf Yukos

verloor aan de Russische staat.

Poetins dreigement van 2020 bleek genoeg om Malta, Cyprus en Luxemburg te bewegen hun handtekening te zetten onder een nieuw belastingverdrag. Als enig benaderde land weigert Nederland te voldoen aan de voornaamste Russische eis; niet 5 maar 15 procent dividendbelasting voor de Russen. Het Nederlandse argument: een hoger percentage zou belangen van Nederlandse bedrijven schaden, en bovendien scheve gezichten opleveren als pakweg Ghana of Senegal niet dezelfde deal krijgt.

Waarom Nederland in Russische ogen thuis hoort in een rijtje met Malta, Cyprus en Luxemburg? De selectie zou zijn gemaakt op basis van uitgaande dividend- en rentebetalingen, speculeert staatssecretaris Hans Vijlbrief (Financiën, D66) in januari in antwoord op Kamervragen. Ofwel: de roebels vloeien weg naar Nederland, ziet Rusland. Inmiddels is ook bekend welke landen als volgende aan de beurt zijn voor een herziening van het belastingverdrag met Rusland: Singapore, Hongkong en Zwitserland kunnen een brief vol eisen verwachten.

Sigaretten-distributeur

Omgerekend 1,23 miljard euro dividend ontving Megapolis Distribution bv van 2014 tot en met 2020 in dollars en roebels. Dat geld is allemaal afkomstig uit Rusland - de Wit-Russische en Kazachse activiteiten van Megapolis vallen onder een andere Nederlandse tak van het bedrijf. Megapolis Distribution heeft geen absolute meerderheidsaandeelhouder: Kesajev heeft 49,9 procent van het stemrecht. De resterende aandelen zijn in bezit van Philip Morris In-

Belastingverdrag Opzegging raakt ook Nederlandse bedrijven

Behalve oligarchen met brievenbusfirma's raakt de Russische tariefsverhoging ook Nederlandse bedrijven met economische activiteiten in Rusland. **Als zij hun daar verdiende geld naar Nederland terugsturen in de vorm van dividend, betalen ze er na opzegging van het verdrag drie keer zoveel belasting over.** Dat is niet te verrekenen met Nederlandse belastingen.

Grote bedrijven zijn huiverig uitgesproken te doen over de gevolgen van een opgezegd belastingverdrag. **FrieslandCampina** laat weten nog bezig te zijn de precieze effecten door te rekenen. De zuivelcoöperatie heeft 650 werknemers in Rusland en beschikt in de stad Stupino over een fabriek voor gesteriliseerde melk en een yoghurtfabriek. „Natuurlijk zou het beter zijn als Nederland en Rusland tot een vergelijk komen”, mailt een woordvoerder.

Ook verf- en lakbedrijf **Akzo-Nobel** heeft meerdere fabrieken in Rusland. De onderneming bevestigt dat een hogere belasting „impact” heeft op het bedrijf. AkoNobel heeft zelfstandig en via werkgeversorganisatie VNO-NCW contact gehad met het ministerie van Financiën, net als **Heineken**. De bierbrouwer laat weten te hechten aan „internationale afspraken en fiscale zekerheid”.

international (PMI), Japan Tobacco International (JTI) en een niet bij naam genoemde aandeelhouder. Onderling verdelen ze jaarlijks het binnenkomend dividend.

Kesajev stuurt zijn deel via een ander Nederlands bedrijf door naar Cyprus. Omgerekend ontving het Cypriotische Megapolis Holdings (Overseas) van 2014 tot en met 2019 liefst 1,9 miljard euro uit Nederland. Dat bedrag is voor het grootste gedeelte afkomstig van Megapolis' aandelenverkoop aan PMI en JTI in 2013. Of Kesajevs geld op Cyprus blijft, is niet bekend. Wel lekte eerder uit dat Kesajev in 2012 een Cypriotisch paspoort kocht.

Met het Scheveningse kantoor waar de letters Megapolis op de brievenbus glimmen, hebben Kesajevs zaken alleen op papier wat van doen. De uit de autonome Russische republiek Noord-Ossetië afkomstige zakenman begon zijn Mercury Group in de jaren negentig als importeur van ondermeer alcohol. Tegenwoordig is Mercury actief in allerlei sectoren. Het meest succesvol is hij als distributeur van sigaretten. Toen PMI en JTI zich in 2013 bij Megapolis inkochten, lieten de bedrijven weten zo'n 70 procent van de Russische markt te beheersen. Ook voorzien Kesajev en zijn partner Sergej Katsiëv Russische winkels van ondermeer Red Bull en Jacobs Douwe Egberts. Verder bezitten ze de Russische supermarktketens Dixie, die op de nominatie staat voor verkoop.

Of Kesajev primair doelwit of toevallig slachtoffer is van de maatregelen van Poetin, is moeilijk te beoordelen. Journalisten van het International Consortium of Investigative Journalists ontdekten in 2012 dat Kesajev destijds erevoorzitter was

van Monolit, een liefdadigheidsorganisatie gericht op het financieel ondersteunen van gepensioneerd personeel van Russische militaire en veiligheidsdiensten. Uit die kring zijn Vladimir Poetin en veel andere Russische machthebbers afkomstig. Kesajev doneerde in negen jaar tijd ten minste 7 miljoen dollar (5,7 miljoen euro) aan het goede doel. De onderzoeksjournalisten omschrijven het optreden van de oligarch als 'strategisch geven'. Hoe zijn verhouding met Poetin dezer dagen is, is niet duidelijk.

Michail Fridmans X5 Retail Group ontving in 2020 in Nederland een miljard euro dividend

Michail Fridman

FOTO JEREMY NICHOLL/ANP

Igor Kesajev met zijn dochters.

FOTO WATSIJESLAV PROKOFEV/VTASS/ANP